

Begunci in priseljenci v Sloveniji

Otroci prosilcev za mednarodno zaščito ter otroci z mednarodno zaščito v vrtcih v Sloveniji

ANDREJA HOČEVAR, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
andreja.hocevar1@guest.arnes.si

● **Izvleček:** Republika Slovenija je ena izmed držav članic EU, ki ima med prebivalci enega najnižjih deležev oseb, ki niso slovenski državljani. V zadnjih letih pa v njej raste število prosilcev za mednarodno zaščito in beguncev, med njimi so tudi predšolski otroci. V besedilu obravnavamo predloge nadvladnih organizacij (EU, UNHCR, UNICEF), ki zadevajo vključevanje te populacije otrok v vrtnice. Predstavljamo tudi sistemske rešitve vključevanja teh otrok v vrtnice v Sloveniji in pokažemo, da te rešitve ne sledijo predlogom nadvladnih organizacij ter ne podpirajo vključevanja otrok prosilcev za mednarodno zaščito in beguncev v vrtnice v Sloveniji. Tako ti otroci nimajo enakih izhodiščnih možnosti za vključitev v vrtnice kot otroci, ki so slovenski državljani. Besedilo sklenemo s predlogi sistemskih rešitev, ki bi tem otrokom omogočile vključitev v vrtnice.

Ključne besede: vrtnice, otroci prosilcev za mednarodno zaščito, otroci begunci, sistemske rešitve, Slovenija.

Children of Asylum Seekers and Children Granted Asylum in Kindergartens in Slovenia

● **Abstract:** The Republic of Slovenia belongs to the EU member states with the lowest proportions of foreign citizens. However, in recent years it has been witnessing a growing number of asylum seekers and refugees, including preschool children. This text discusses the proposals of supranational organisations (EU, UNHCR, UNICEF) concerning the inclusion of such child populations in kindergartens. It also presents systemic solutions for including such children in kindergartens in Slovenia and demonstrates that these solutions are not in line with the proposals of supranational organisations, and that they do not support the inclusion of children of asylum seekers and refugee children in kindergartens in Slovenia. Hence, these children are not provided with the same initial opportunities for inclusion in kindergarten as children who are Slovenian citizens. The text concludes with proposals for systemic solutions that would enable the inclusion of such children in kindergarten.

Keywords: kindergarten, children of asylum seekers, refugee children, systemic solutions, Slovenia.

Uvod

Slovenija je med državami članicami EU, ki ima med prebivalci enega najmanjših deležev oseb s statusom tujca,¹ prisilcev za mednarodno zaščito,² oseb z mednarodno zaščito³ (to je oseb, ki imajo v RS status begunca⁴ ali status subsidiarne zaščite⁵) in oseb z začasnim zatočiščem⁶ (Eurostat ... 2016). V Republiki Sloveniji je v obdobju od leta 2011 do leta 2015 viden trend postopnega naraščanja števila tujcev z dovoljenjem za stalno ali začasno prebivanje v RS

(MNZ 2016, str. 15). Povečuje pa se tudi delež prisilcev za mednarodno zaščito in oseb z mednarodno zaščito v RS, saj »preko Slovenije potekajo intenzivni migracijski tokovi. [...] Republika Slovenija je do sedaj veljala pretežno za tranzitno državo, vsekakor pa se tudi to dejstvo počasi spreminja.« (Vlada RS 2015, str. 20) Kot predvideva vlada RS, se bo delež tujih državljanov v RS povečeval tudi v prihodnje (prav tam), najverjetneje pa se bo povečevalo tudi število prisilcev za mednarodno zaščito in oseb z mednarodno zaščito v RS.

- 1 Tujec oz. tujka je po Zakonu o tujcih (2014) vsakdo, ki nima državljanstva Republike Slovenije (prav tam, 2. člen). Ta zakon se ne uporablja za tujce, ki so zaprosili za mednarodno zaščito (prosilci za mednarodno zaščito), in za tujce, ki jim je bila v Republiki Sloveniji priznana mednarodna zaščita. Ne uporablja se tudi za osebe, ki imajo v Republiki Sloveniji začasno zatočišče po zakonu, s katerim se ureja začasno zatočišče, in osebe, ki jim je priznana začasna zaščita po zakonu, ki ureja začasno zaščito razseljenih oseb (prav tam). Tujci imajo lahko v Sloveniji prijavljeno stalno ali začasno prebivališče (Zakon o tujcih 2017, 3. člen).
- 2 Prošilec ali prosilka za mednarodno zaščito je oseba, ki je državljan tretje države ali oseba brez državljanstva, ki je v Republiki Sloveniji podala prošnjo za mednarodno zaščito (Zakon o mednarodni zaščiti 2016, 2. člen).
- 3 Oseba, ki ji je priznana mednarodna zaščita, je »oseba, ki ji je priznan status begunca ali status subsidiarne zaščite« (Zakon o mednarodni zaščiti 2016, 2. člen).
- 4 Begunec je oseba, ki je »državljan tretje države ali oseba brez državljanstva, ki ji je priznana zaščita« (Zakon o mednarodni zaščiti 2016, 2. člen). Status begunca se prizna državljanu tretje države, ki se zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem iz razloga pripadnosti določeni rasi ali etnični skupini, določeni veroizpovedi, narodni pripadnosti, pripadnosti posebni družbeni skupini ali političnemu prepričanju nahaja zunaj države, katere državljan je, in ne more ali zaradi takega strahu noče uživati varstva te države, ali osebi brez državljanstva, ki se nahaja zunaj države, kjer je imela običajno prebivališče, in se zaradi utemeljenega strahu ne more ali noče vrniti v to državo (prav tam, 20. člen). Osebi, ki ji je v Republiki Sloveniji priznan status begunca, odločba o priznanju statusa z dnem vročitve velja tudi kot dovoljenje za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji (prav tam, 92. člen).
- 5 Oseba s subsidiarno zaščito je »državljan tretje države ali oseba brez državljanstva, ki ji je priznana zaščita« (Zakon o mednarodni zaščiti 2016, 2. člen). Ta status se prizna »državljanu tretje države ali osebi brez državljanstva, ki ne izpolnjuje pogojev za status begunca, če obstaja utemeljen razlog, da bi bil ob vrnitvi v izvorno državo ali državo zadnjega običajnega bivališča, če gre za osebo brez državljanstva, soočen z utemeljenim tveganjem, da utrpri resno škodo« (prav tam, 20. člen). Osebi, ki ji je v Republiki Sloveniji priznana subsidiarna zaščita, odločba o priznanju ali podaljšanju statusa z dnem vročitve velja tudi kot dovoljenje za začasno prebivanje v Republiki Sloveniji, dokler traja ta zaščita (prav tam, 92. člen). V odločbi o dodelitvi subsidiarne zaščite pristojni organ določi trajanje statusa subsidiarne zaščite, ki ne sme biti krajše od enega leta (prav tam, 49. člen).
- 6 Status osebe z začasnim zatočiščem pridobi posameznik oz. posameznica, če »Vlada Republike Slovenije ugotovi, da so nastale v tuji državi takšne razmere, kot na primer vojna ali njej podobne« (Zakon o začasnem zatočišču 2005, 2. člen). Osebe z začasnim zatočiščem lahko zaprosijo za dovoljenje za začasno prebivanje. Čas, v katerem se v Republiki Sloveniji osebam daje začasno zatočišče, se ne šteje za bivanje, ki je potrebno za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje tujca po zakonu o tujcih, in tudi ne za prebivanje, predpisano za pridobitev državljanstva Republike Slovenije (prav tam, 8. člen).

Nadvladna priporočila in smernice, ki zadevajo obravnavo otrok beguncev v vrtcih

UNHCR (2016) navaja številne prednostne naloge držav, skozi katere poteka begunska pot. Med njimi je za strokovne delavke in delavce v vzgoji in izobraževanju pomembna naslednja: »Predšolski in šoloobvezni otroci begunci⁷ in migranti, ki začasno ostajajo v državi, bodo imeli dostop do kakovostnih zgodnjih učnih možnosti in neformalnega izobraževanja.« (Prav tam, str. 63)

Kot poudarja UNHCR, so lahko ti otroci »preživeli večino svojega življenja v negotovih in pogosto travmatičnih okoljih, kar lahko bistveno vpliva na njihov zgodnji razvoj, socializacijo, osebno rast in uspešnost v šoli« (UNHCR 2012, str. 24). Kot poudarja dr. A. Mikuš

Kos (2017), bivanje v državi azila vsebuje številne strese, kot so negotovost, kako se bo končal postopek pridobivanja azila, prizadetost in občutja krivde zaradi bližnjih, ki so jih begunci zapustili v grozotah vojne ali v bednih begunskih taboriščih (prav tam). Temu lahko dodamo še socialno izolacijo, ki je posledica življenja v azilnem domu, kjer pogoji bivanja niso idealni - otroci s starši živijo v majhnih prostorih, v azilnem domu sicer potekajo različne dejavnosti za otroke, ki pa so vezane na prisotnost prostovoljcev ter tako niso stalne. Predšolska vzgoja lahko pozitivno vpliva na preseganje morebitnih travmatičnih izkušenj otrok, prispeva k normalizaciji vsakdanjega življenja otrok in njihovih staršev, predvsem k njihoveму vključevanju v novo okolje, ter vpliva tudi na sprejemanje teh otrok (in njihovih staršev) v okolju. Otroci begunci so zaradi specifičnosti njihove izkušnje vojne, bega, morebitnega (vsaj

začasnega) življenja v begunskih taboriščih, azilnih domovih ipd. posebej ranljiva družbena skupina in bi morali biti deležni posebne družbene skrbi. Zato je smiselno resno privzeti priporočilo, da naj bodo otroci begunci vključeni v vrtec, saj »priložnosti, ki jih daje predšolska vzgoja, razvijajo potenciale otrok, krepijo njihov zgodnji razvoj, zagotavljajo zaščito in olajšujejo prehod otrok v šolo« (UNHCR 2012, str. 24). Kot poudarja UNHCR, je, ko govorimo o predšolski vzgoji beguncev, treba slediti trem ciljem: »povečati dostopnost, izboljšati kakovost in krepi ti zaščito« (UNHCR 2011, str. 5). Države gostiteljice naj zagotovijo, da »bodo možnosti otrok beguncev za vzgojo in izobraževanje [...] zagotovljene vsem glede na njihove potrebe« (UNHCR 2012, str. 26). UNHCR (2012) tako predlaga, naj gostiteljice države v varstvene

Med prednostnimi nalogami držav, skozi katere poteka begunska pot, je tudi omogočiti dostop do kakovostnih zgodnjih učnih možnosti in neformalnega izobraževanja predšolskim in šoloobveznim otrokom beguncev in migrantov.

vrtnice vključijo otroke in starše begunce v skupine za starše, igralne skupine in edukacijske vrtnice.⁸ Podpirajo naj predšolsko vzgojo v skupnosti, saj na ta način »vključujejo lokalne skupnosti v zaščito otrok in razvojne dejavnosti« (prav tam, str. 26). Ob tem naj oblikujejo čim več možnosti za skupno igro in učenje otrok beguncev z otroki iz lokalne skupnosti ter »v sodelovanju z vzgojno-izobraževalnimi partnerji zagotovijo izobraževanje vzgojiteljev

Predšolska vzgoja lahko pozitivno vpliva na preseganje morebitnih travmatičnih izkušenj otrok, prispeva k normalizaciji vsakdanjega življenja otrok in njihovih staršev, predvsem k njihoveému vključevanju v novo okolje, ter vpliva tudi na sprejemanje teh otrok (in njihovih staršev) v okolju.

za delo z begunci ter ga, koliko je mogoče, povežejo z že obstoječim usposabljanjem« (prav tam, str. 19), saj so za >

7 UNHCR izraz begunci (angl. refugees) uporablja za »osebe z mednarodno zaščito, prosilce za mednarodno zaščito, v nekaterih kontekstih pa tudi za osebe brez državljanstva, notranje razseljene osebe in povratnike. Izraz begunci se tako uporablja za vse osebe, ki jih zadevajo ti statusi.« (UNHCR Ensuring Access ... 2011, str. 5)

8 UNHCR predlaga, da se v lokalni skupnosti organizira varstvene vrtnice za otroke mlajše od treh let, katerih matere želijo obiskovati različne tečaje in edukacijske vrtnice za otroke begunce stare od 3 do 5 let (UNHCR 2012, str. 22). Tako rešitev UNHCR verjetno predlaga zato, ker skupni vrtci za predšolske otroke v svetu niso prevladujoča rešitev.

visokokakovostno predšolsko vzgojo bistveni dobro izobraženi vzgojitelji (UNHCR 2012, str. 25).

Kot poudarja UNHCR (prav tam) so bistveni elementi usposabljanja vzgojiteljev: kako organizirati uvajalne programe v vrtec za novo prispеле otroke, še posebno za begunce in prosilce za mednarodno zaščito; kako v okviru kurikula zagotoviti jezikovno in druge oblike podpore; kako organizirati dejavnosti v vrtcu, ki se odzivajo na potrebe otrok in njihovih staršev, ter kako gojiti kulturo kritične refleksije v kulturno raznolikem vrtcu (prav tam).

Tudi UNICEF (2016) poudarja, da je predšolska vzgoja še posebno pomembna za otroke priseljence ne glede na

Ne glede na status otrok priseljencev je v državi gostiteljici ključega pomena pravno-formalno in dejansko omogočen dostop do predšolske vzgoje vsakemu otroku.

njihov status v državi gostiteljici. Pri tem pa je ključnega pomena »pravno-formalno in dejansko omogočen dostop do predšolske vzgoje vsakemu otroku« (prav tam, str. 42). Ključna pa je tudi kakovost predšolske vzgoje (prav tam).

Da je dostopnost predšolske vzgoje pomembna za vsakega otroka, še posebno pa za otroke begunce potrjujejo številne študije. Med njimi naj navedemo študijo OECD (2010) z naslovom *Closing the Gap for Immigrant Students: Policies, Practices and Performance*, v kateri ugotavljajo, da je za otroke, ki so prva generacija migrantov v novi državi, manj verjetno, da bodo vključeni v predšolsko vzgojo, kot za otroke druge generacije migrantov in otroke, ki imajo državljanstvo (prav tam, str. 33). Podobne ugotovitve so poudarjene tudi v študiji ECEC for children from disadvantage backgrounds: findings from a European literature review and two case studies, ki jo je izdala Evropska komisija, Direktorat za splošno izobraževanje in kulturo (2012). Zato ne čudi dejstvo, da je Evropski parlament v dokumentu z naslovom *Integracija migrantov: vzgojno-izobraževalna dimenzija (Integration of migrants: The educational dimension 2016)* poudaril, da »se investicije v predšolsko vzgojo povrnejo v večji meri kot vlaganje v katero koli drugo stopnjo izobraževanja« (EU Parliament. Text adopted 2016, str. 1). Zato poziva k »boljšemu sodelovanju med EU in nacionalnimi vladami držav članic EU, ki naj skupaj oblikujejo pristop za hitro, celovito in trajnostno vključevanje beguncev in migrantov v sisteme vzgoje in izobraževanja ter usposabljanja; oblikujejo ukrepe za vključitev otrok migrantov, beguncev in prosilcev za mednarodno zaščito (oz. azil) v sisteme vzgoje in izobraževanja ter usposabljanja; iščejo možnosti vključevanja učiteljev in znanstvenikov z migrantskim ozadjem v evropske vzgojno-izobraževalne sisteme; za-

gotovijo otrokom migrantov, beguncev in prosilcev za mednarodno zaščito, ki želijo dostop do vzgoje in izobraževanja, svetovanje in podporo z zagotavljanjem jasnih informacij in vidnimi kontaktnimi točkami, kjer te informacije lahko pridobijo« (prav tam). Kot je predlagal Odbor za kulturo in izobraževanje Evropskega parlamenta, naj bi v državah članicah v okviru ministrstva za izobraževanje imenovali kontaktno osebo, ki bi bila odgovorna za izobraževanje migrantov in beguncev (EU Parliament. *Integration of migrants 2016*, str. 11).

Evropska komisija (2016) je v Akcijski načrt vključevanja državljanov tretjih držav 2016 (*Action Plan on the integration of third country nationals 2016*, v nadaljevanju Akcijski načrt) kot eno izmed prioritet na tem področju vključila predšolsko vzgojo beguncev. V Akcijskem načrtu (2016) je zapisano, da je »predšolska vzgoja ključnega pomena za vključevanje družin in otrok iz tretjih držav v družbo.

Igra ključno vlogo pri učenju za skupno življenje v heterogenih družbah in pridobivanju ključnih kompetenc. Vlaganje v predšolsko vzgojo se je izkazalo kot učinkovito v boju proti revščini in socialni izključenosti ter zagotavljanju, da bodo vsi otroci imeli priložnost udeležiti vse svoje potenciale.« (Prav tam, str. 6-7) V nadaljevanju je zapisano, da imajo vsi otroci, ne glede na njihovo družinsko, kulturno ozadje ali spol, pravico do vzgoje in izobraževanja. Otroci begunci morda niso obiskovali vrtca ali šole oz. je bilo njihovo izobraževanje prekinjeno, zato bodo nekateri potrebovali posebno podporo. Strokovne delavke oz. delavci v vzgoji in izobraževanju pa potrebujejo posebna znanja, ki jim bodo pomagala in jih podpirala pri njihovem delu v vse bolj raznolikih učilnicah in igralnicah ter za preprečevanje neuspeha in segregacije v izobraževanju (prav tam, str. 7). Zato bo Evropska komisija »odstranjevala ovire, ki onemogočajo vključevanje otrok iz tretjih držav v predšolsko vzgojo, [...] pomagala pa bo tudi strokovnim delavcem vrtca, da se bodo znali odzvati na specifične situacije begunskih družin« (prav tam, str. 8). Države članice EU bo Evropska komisija spodbujala k »zaposlovanju vzgojiteljev z migrantskim ozadjem« (prav tam, str. 8) ter »spodbujala in podpirala vključevanje begunskih otrok v ustanove predšolske vzgoje« (prav tam).

Sklenemo lahko, da tako UNHCR kot UNICEF poudarjata pomen dostopnosti do kakovostne predšolske vzgoje za vse otroke ne glede na njihov status v državi gostiteljici ter pomen strokovnega usposabljanja vzgojiteljev za delo s to populacijo. Tako Evropski parlament kot Evropska komisija sledita tem priporočilom. Evropska komisija (2016) v Akcijskem načrtu navaja ukrepe, ki bodo spodbujali in podpirali dostopnost predšolske vzgoje tako na pravno-formalni kot

dejanski ravni, spodbujala bo izobraževanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju ter vključevanje vzgojiteljev z migrantskim ozadjem v delo vrtcev. In kako v Republiki Sloveniji upoštevamo ta priporočila? Ali je predšolska vzgoja formalnopravno in dejansko dostopna begunskim otrokom? Spodbujamo vključevanje oseb z migrantskim ozadjem v delo vrtca?

(Ne)dostopnost predšolske vzgoje za otroke prosilcev za mednarodno zaščito in otroke z mednarodno zaščito

Formalnopravni okvir – sistemski raven

Čeprav »otrokov migrantski status (angl. migrant status) nikoli ne bi smel predstavljati ovire pri dostopnosti osnovnih storitev« (UNICEF 2016, str. 5), ni vedno tako (več o tem glej prav tam). Da je tako tudi v Sloveniji, pokaže pogled v formalnopravni okvir, ki ureja vključevanje otrok z različnimi statusi v vrtece v Sloveniji. Pri nas področje vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov, ki niso slovenski državljani, urejajo predvsem zakoni in podzakonski akti s področja urejanja notranjih zadev države (npr. Zakon o tujcih 2017, Zakon o mednarodni zaščiti 2016), kar praktikom otežuje sistematično in celovito obravnavo te statusno raznolike populacije. Zakon o vrtcih (2005) ne opredeljuje vključevanja otrok, ki nimajo slovenskega državljanstva in zaradi različnih razlogov bivajo v Sloveniji, v vrtec, določa pa, da »plačujejo starši, ki niso zavezanci za dohodnino v Republiki Sloveniji, polno ceno programa, v katerega je otrok vključen« (prav tam, 32. člen). Polno ceno javnega vrtca za otroka torej načeloma plačujejo vsi starši tujci, ki so tu zaposleni in ne plačujejo dohodnine v RS. Zakon o mednarodni zaščiti (2016) med pravicami prosilcev za mednarodno zaščito navaja pravico do izobraževanja⁹ (prav tam, 78. člen), pravico do izobraževanja pa imajo tudi osebe, ki jim je bila prizna-

na mednarodna zaščita (prav tam, 90. člen). V 88. členu zakona, ki ureja področje izobraževanja prosilcev za mednarodno zaščito, predšolska vzgoja ni omenjena (prav tam), medtem ko je v 101. členu tega zakona zapisano, da so »osebe s priznano mednarodno zaščito [...] pri uveljavljanju obsega pravic na področjih predšolske vzgoje, osnovnošolskega, srednješolskega, višješolskega, visokošolskega izobraževanja in izobraževanja odraslih izenačene z državljani Republike Slovenije« (prav tam). To pomeni, da je otrok z mednarodno zaščito (begunec oz. otrok s subsidiarno zaščito) v vrtec sprejet pod enakimi pogoji kot otroci slovenski državljani, tj. če je v njem prosto mesto. Formalnopravni okvir pa ne ureja vključevanja najbolj ranljive skupine, to je otrok prosilcev za mednarodno zaščito, v vrtec in s tem ne sledi priporočilom, predstavljenim v prvem delu besedila, ki med naloge držav gostiteljic otrok prosilcev za mednarodno zaščito vključujejo dostopnost predšolske vzgoje tudi za to skupino otrok. Tako Slovenija spada med države članice EU, za katere velja UNICEF-ova ugotovitev, da so v njih »možnosti za zgodnji razvoj in učenje otrok beguncev [...] omejene« (UNICEF 2016, str. 97). Zato bi se morale vlade teh držav - torej tudi RS - dejavno »odzvati na njihove vzgojno-izobraževalne potrebe« (prav tam, str. 97).

Formalnopravni okvir ne ureja vključevanja najbolj ranljive skupine, to je otrok prosilcev za mednarodno zaščito, v vrtec in s tem ne sledi priporočilom, ki med naloge držav gostiteljic vključujejo dostopnost predšolske vzgoje tudi za to skupino otrok.

Pomanjkanje opore pri dostopnosti predšolske vzgoje na dejanski ravni otrokom prosilcem za mednarodno zaščito in otrokom z mednarodno zaščito ter njihovim staršem

Rešitve, zapisane v formalnopravnem okviru, ki ureja nedostopnost predšolske vzgoje za otroke prosilcev za mednarodno zaščito in dostopnost za otroke z medna-

9 Ministrstvo za notranje zadeve omogoča in zagotavlja učenje slovenskega jezika prosilcem za mednarodno zaščito. Vsak prosilec za mednarodno zaščito se lahko udeleži programa opismenjevanja in učne pomoči. V okviru tega programa se lahko prosilci v azilnem domu opismenijo v latinici ali utrdijo svoje poznavanje latinskega črkopisa ter se naučijo osnov slovenskega jezika. Otroci pa so že v času, ko so v postopku priznanja mednarodne zaščite, vključeni v izobraževalni sistem, tako da s šolanjem nadaljujejo tudi po tem, ko pridobijo status mednarodne zaščite (Jezikovna Slovenija ... 2016). Zapis, ki ga navajamo v zadnjem delu citata, ne velja za predšolske otroke.

rodno zaščito, se seveda odražajo tudi v dejanski (ne) dostopnosti predšolske vzgoje za te otroke. Kljub temu da podatki o vključenosti otrok z mednarodno zaščito in otrok prisilcev za mednarodno zaščito v vrtec niso javno dostopni, si upamo trditi, da je teh otrok v naših vrtcih zelo malo oz. jih sploh ni.

Trditvi, da imamo v Sloveniji težave z dostopnostjo predšolske vzgoje za otroke prisilcev za mednarodno zaščito in otroke z mednarodno zaščito (pa tudi drugih tujcev), pritrjuje tudi pogled na internetne strani z naslovom Informacije za tujce, na katerih Ministrstvo za notranje zadeve (v nadaljevanju MNZ) objavlja različne osnovne informacije za tujce, med njimi so tudi informacije o izobraževanju tujcev v Sloveniji v angleškem, španskem, francoskem, romunskem, bosanskem in albanskem jeziku (MNZ 2017). Zanimivo je, da te informacije niso dostopne npr. v farsiju, paštu in arabskem jeziku, kljub temu da velik del populacije prisilcev za mednarodno zaščito in oseb z mednarodno zaščito prihaja iz kulturnih okolij, v katerih se govorijo ti jeziki. Z uresničevanjem relokacijskega načrta pa bodo v RS preseljeni posamezniki in družine iz teh

»Zanimivo« je, da v naboru informacij o šolanju tujcev ni informacij o predšolski vzgoji oz. njeni dostopnosti za otroke s statusom tujca.

govornih področij. Še bolj »zanimivo« je, da v naboru informacij o šolanju tujcev ni informacij o predšolski vzgoji oz. njeni dostopnosti za otroke s statusom tujca.

Priporočila MIZŠ, ki zadevajo vključevanje predšolskih otrok prisilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito v vrtece

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ) je v prejšnjem šolskem letu vzpostavilo zelo dobrodošlo internetno stran z naslovom Vključevanje priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja, na kateri lahko starši, učitelji, ravnatelji vrtcev, ravnatelji šol, vzgojitelji in učitelji najdejo »informacije in priporočila za vključevanje otrok prisilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito v sistem vzgoje in izobraževanja v Sloveniji«¹⁰ (MIZŠ 2016). Obširneje teh strani v tem besedilu ne bomo obravnavali. Poudarimo naj le, da na internetnih straneh, ki so namenjene vodstvu vrtca in vzgojiteljem, ni opredeljena oz. niti omenjena

vloga pomočnic vzgojiteljice in svetovalnih delavk vrtca pri vključevanju priseljencev v vrtec. Menimo, da je to ena izmed bistvenih pomanjkljivosti internetnih strani, sploh v kontekstu vloge in nalog svetovalne službe. V dokumentu Programske smernice - Svetovalna služba v vrtcu (2008) je namreč zapisano, da »svetovalna služba v vrtcu oziroma šoli pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v vrtcu oziroma šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čim bolj uspešni pri uresničevanju temeljnega in v tem okviru vseh drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev« (prav tam, str. 5). Svetovalni delavci vrtca bi zagotovo lahko bili pomoč in opora vodstvu vrtca in vzgojiteljicam pri dejavnostih, ki zadevajo seznanjanje staršev o vključevanju otrok priseljencev in njihovih družin v vrtec, in pri udejanjanju priporočila, da vodstvo vrtca opravi »pripravo na morebitni sprejem novih otrok priseljencev (formalnopravni in pedagoški vidik)« (prav tam).

Na internetni strani Za vodstvo vrtca MIKŠ priporoča, naj »imajo otroci priseljenci v prvem letu bivanja v vrtcu, ki se šele uvajajo v novo učno okolje in jezik, poleg vzgojitelja še svojega zaščitnika/prijatelja med strokovnimi delavci vrtca (vzgojitelji prostovoljci)« (prav tam). Menimo, da bi bila v tem kontekstu vsaj v začetnem obdobju otrokom, vzgojiteljem in staršem dobrodošla opora svetovalnih delavk in delavcev vrtca ter pomoč osebe, ki obvlada materni jezik otroka in njegovih staršev ter slovenski jezik.

Sklep

V prispevku smo pokazali, da v Republiki Sloveniji predšolska vzgoja formalnopravno niti dejansko ni dostopna otrokom prisilcev za mednarodno zaščito. Formalnopravno pa je pod enakimi pogoji, kot to velja za otroke slovenskih državljanov, dostopna otrokom z mednarodno zaščito (begunci in subsidiarna zaščita). Menimo, da bi v RS morali upoštevati priporočila UNHCR in Evropske komisije, ki zadevajo vključevanje te populacije v vrtece, ter oblikovati sistemske rešitve, ki bi omogočile dejansko dostopnost do predšolske vzgoje za vse otroke, ki (trenutno) živijo v RS, ne glede na njihov status (to pomeni tudi dostopnost za otroke slovenske državljanke). Tako bi morali obstoječo zakonodajo, ki (ne) ureja vključevanja prisilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito v vrtec, dopolniti v tem smislu, da bodo vsi predšolski otroci ne glede na njihov status v RS (torej tudi otroci prisil-

ci za mednarodno zaščito) imeli pravico do vključitve v vrtec pod enakimi pogoji kot otroci, ki so slovenski državljani. Taka rešitev bi tej populaciji otrok omogočila normalizacijo vsakdanjega življenja, olajšala vključevanje v okolje, v katerem se trenutno nahajajo, ter izboljšala izhodiščne možnosti v nadaljnjem izobraževanju, ne glede na to, v kateri državi bo potekalo. Ob tem pa bi država morala izoblikovati systemske mehanizme, ki bi spodbujali vključevanje otrok priseljencev (ne glede na njihov status) v vrtec. Ena izmed možnosti je oblikovanje integracijskega načrta za predšolske otroke. Zakon o mednarodni zaščiti (2016) v 101. členu namreč opredeljuje

pravico oseb z mednarodno zaščito do pomoči pri vključevanju v okolje: »Oseba s priznano mednarodno zaščito ima tri leta od pridobitve statusa pravico do pomoči pri vključevanju v okolje. (2) Pomoč pri vključevanju v okolje temelji na osebni integracijski načrtu, ki se pripravi in izvaja na podlagi posameznikovih potreb, znanja, zmožnosti in sposobnosti ter vključuje načrt aktivnosti, namenjenih lažjemu vključevanju v okolje. [...] Za pripravo osebnega integracijskega načrta je pristojno ministrstvo (za notranje zadeve, op. avt.), ki lahko pripravo in izvedbo osebnega integracijskega načrta delno ali v celoti prenese na druge organizacije. (3) Za lažje vključevanje v okolje ima oseba s priznano mednarodno zaščito v času izvajanja osebnega integracijskega načrta pravico do udeležbe na tečaju slovenskega jezika in tečaja spoznavanja slovenske družbe, ki jo osebi s priznano mednarodno zaščito v najkrajšem možnem času po priznanju statusa zagotovi ministrstvo.« (Prav tam) Člen navajamo zato, ker predšolski otroci z mednarodno zaščito v njem niso omenjeni, prav tako ni omenjena priprava osebnega integracijskega načrta za njih ter za njih prilagojeno učenje slovenskega jezika. Kot je zapisano v 14. členu Uredbe o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito (2011), se »osebni integracijski načrt [...] pripravi na podlagi potreb, znanja, zmožnosti in sposobnosti osebe z mednarodno zaščito ter se v sodelovanju z njo po potrebi spremeni oziroma dopolni. Vključuje različne dejavnosti glede izobraževanja in zaposlovanja, priznavanja izobraževanja, nastanitve in urejanja dokumentov ter udeležbo na tečaju sloven-

skega jezika in tečaju spoznavanja zgodovine, kulture in ustavne ureditve Republike Slovenije.« (Prav tam) Vendar osebni integracijski načrt svetovalci za begunce pripravijo le za osebe, starejše od 15 let. Šoloobvezni otroci se namreč morajo vključiti v obvezno osnovno šolo, za osebe, starejše od 15 let, pa pripravijo načrt izobraževanja. Predšolski otroci z mednarodno zaščito se sicer lahko vključujejo v vrtece, vendar MNZ ne vodi evidence otrok prosilcev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito, ki so se vključili ali jih njihovi starši želijo vključiti v vrtece.¹¹

V RS bi morali oblikovati systemske rešitve, ki bi omogočile dejansko dostopnost do predšolske vzgoje za vse otroke, ki (trenutno) živijo v RS, ne glede na njihov status.

Menimo, da bi bilo smiselno oblikovati tako systemsko rešitev, ki bi omogočila oblikovanje osebnega integracijskega načrta za predšolske otroke z mednarodno zaščito, ki bi vključeval predvsem vključitev otroka v vrtec, oz. rešitve, ki bi ob pripravi osebnega integracijskega načrta za njihove starše vključeval tudi osebni integracijski načrt za predšolske otroke. Ob tem bi morali svetovalci za begunce na MNZ starše seznaniti z možnostjo vključitve otroka v vrtec, saj obstaja verjetnost, da bodo morda pomoč vrtcev potrebovali, če ne drugače, v času, ko sami obiskujejo tečaj slovenskega jezika ter tečaj spoznavanja slovenske zgodovine, kulture in ustavne ureditve. Kazalo pa bi razmisliti tudi o systemski

Za pripravo osebnega integracijskega načrta je pristojno ministrstvo (za notranje zadeve), ki lahko pripravo in izvedbo osebnega integracijskega načrta delno ali v celoti prenese na druge organizacije.

ureditvi, ki bi svetovalnim delavcem vrtca omogočila sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju osebnega integracijskega načrta za predšolske otroke z mednarodno zaščito in njihove starše. Menimo, da bi bilo sodelovanje svetovalnih delavcev vrtca pri tem več kot zaželeno. Ob navedenih systemskih ukrepih na nacionalni in resorni ravni bi bilo treba gradiva, ki so na spletnih straneh MIZŠ dostopna vodstvu vrtca in vzgojiteljicam, dopolniti z gradivi, ki zadevajo svetovalne delavke vrt-

¹¹ Telefonski pogovor s svetovalko za integracijo beguncev na MNZ dne 22. 8. 2016 in telefonski pogovor s predstavnico Slovenske filantropije dne 13. 1. 2017.

Smiselno bi bilo oblikovati tako sistemsko rešitev, ki bi omogočila oblikovanje osebnega integracijskega načrta za predšolske otroke z mednarodno zaščito, ki bi vključeval predvsem vključitev otroka v vrtec.

ca in pomočnice vzgojiteljice. Strokovnim delavkam vrtca je v pomoč spletna učilnica, saj Zavod RS za šolstvo želi prek nje »povezati učinkovite vzgojno-izobraževalne prakse v vrtcih in šolah pri delu z otroki/

učenci/dijaki priseljenci, begunci ter migranti in s tem strokovnim delavcem v vrtcih in šolah omogočiti ustrezno strokovno podporo pri celostnem vključevanju otrok/učencev/dijakov priseljencev v naš vzgojno-izobraževalni sistem« (Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Vključevanje otrok beguncev. b. l.). Vendar zaenkrat ta spletna učilnica še ne deluje. <

Viri in literatura

1. Evropska komisija. Direktorat za splošno izobraževanje in kulturo. (2012). ECEC for children from disadvantage backgrounds: findings from a European literature review and two case studies. Dostopno na http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/school/doc/ecec-report_en.pdf (16. 1. 2017).
2. Eurostat. Statistika migracij in migrantskega prebivalstva. (2016). Dostopno na http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/sl (2. 1. 2017).
3. EU Parliament. (2016). Integration of migrants. The education dimension. Dostopno na [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583847/EPRS_BRI\(2016\)583847_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583847/EPRS_BRI(2016)583847_EN.pdf) (8. 8. 2016).
4. Evropska komisija. (2016). Action Plan on the integration of third country nationals communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions. Strasbourg, 7. 6. 2016 COM(2016) 377 final. Dostopno na <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-377-EN-F1-1.PDF> (23. 12. 2016).
5. Jezikovna Slovenija. Kakšne možnosti učenja slovenščine obstajajo za prosilce za mednarodno zaščito in osebe s priznano mednarodno zaščito? (2016). <http://www.jezikovna-politika.si/kaksne-moznosti-ucenja-slovenscine-obstajajo-za-prosilce-za-mednarodno-zascito-in-osebe-s-priznano-mednarodno-zascito/> (23. 12. 2016).
6. MIZŠ. (2016). Vključevanje priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja. Dostopno na http://www.mizs.gov.si/si/vkljucevanje_priseljencev_v_sistem_vzgoje_in_izobrazevanja/ (15. 12. 2016).
7. MNZ. (2017). Tujci v Sloveniji. Dostopno na http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/ in <http://www.infotujci.si/> (15. 3. 2017).
8. MNZ. (2016). Poročilo iz delovnega področja migracij, mednarodne zaščite in vključevanja za leto 2015. Dostopno na http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/DUNZMN_2013/DUNZMN_2014/DUNZMN_2015/DUNZMN_2016/Statisticno_porocilo_-_SLO_2015_25052016.pdf (15. 9. 2016).
9. OECD. (2010). Closing the Gap for Immigrant Students: Policies, Practices and Performance. Dostopno na http://www.oecd-ilibrary.org/education/closing-the-gap-for-immigrant-students_9789264075788-en (23. 6. 2014).
10. Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu. (2008). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
11. Uredbe o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED5654> (17. 12. 2016).
12. UNHCR. (2016). Regional Refugee and Migrant Response Plan for Europe: Eastern Mediterranean and Western Balcan Route. Dostopno na <http://www.unhcr.org/577220cf7.pdf> (10. 11. 2016).
13. UNHCR. (2012). Education Strategy 2012-2016. Ženeva: UNHCR.
14. UNHCR. (2011). Ensuring Access to Education: Operational Guidance on Refugee Protection and Solutions in Urban Areas. Ženeva: UNHCR.
15. UNICEF. (2016). Uprooted: The growing crisis for refugee and migrant children. Dostopno na <https://www.unicef.org/videoaudio/PDFs/Uprooted.pdf> (12. 1. 2017).
16. Vlada RS. Kontingentni načrt. (2015). Dostopno na <http://vrs-3.vlada.si/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/71d4985f-fda5de89c12572c3003716c4/c621227bfo11dc83c1257e83003f6589?OpenDocument> (3. 7. 2016).
17. Zakon o začasnih zaščiti razseljenih oseb. (2005). Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4176> (12. 7. 2016).
18. Zakon o vrtcih. Neuradno prečiščeno besedilo št. 12. (2016). <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO447#> (11. 12. 2016).
19. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Vključevanje otrok beguncev. (b. l.). <http://www.zrss.si/objava/vkljucevanje-otrok-beguncev> (13. 1. 2017).
20. Zakon o mednarodni zaščiti. Neuradno prečiščeno besedilo št. 2. (2016). <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7103> (1. 12. 2016).
21. Zakon o tujcih. Uradno prečiščeno besedilo - ZTuj-2-UPB5. (2017). Uradni list RS, št. 16/17 z dne 7. 4. 2017. Dostopno na <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-0802/zakon-o-tujcih-uradno-precisceno-besedilo-ztuj-2-upb5> (12. 4. 2017).